

[B] **MEEDOGEND OF MEEDOGENLOOS.
OVER RECENT WERK VAN MENNO WIGMAN**

Menno Wigman is een hedendaagse decadente dichter. Zoals de negentiende-eeuwse Franse decadenten een bohemienleven leidden en de smerigheid van de straat verheerlijkten, zo laat Wigman in zijn poëzie consequent de achterkant van de dynamische moderne stad zien: de vuilnisbakken, de supermarkten, de tl-verlichte panden.

In zijn essaybundel *Red ons van de dichters* (2010) komt die voorliefde voor het rauwe opnieuw aan het licht. Wigman vertelt aanstekelijk over zijn puberpogingen om Franse decadente auteurs als Charles Baudelaire te vertalen, over het verdorven werk van Gottfried Benn, over de gevangenissen in Reading en Mons waar respectievelijk Oscar Wilde en Paul Verlaine gevangen zaten. Even gemakkelijk schrijft hij over Candlelightpoëzie, over gedichten van gedetineerden of psychiatrische patiënten, of over het hedendaagse onbegrip voor poëzie. Het uitvoerige slotdeel van het boek bestaat uit “Berlijnse dagboekbladen”, een heterogene verzameling fragmenten die soms over literatuur gaan, soms over de recente gewelddadige geschiedenis van de stad.

Hoewel niet ieder essay van *Red ons van de dichters* van hoge kwaliteit is, slaagt het boek als geheel er toch wonderwel in te laten zien hoezeer poëzie ingrijpt op of is verweven met het (vaak tragische) leven van schrijvers. Poëzie kan “gevaarlijk” zijn voor de schrijver ervan – maar is ze dat ook voor de lezer? Wigman denkt van niet: “Gevaarlijke poëzie, werkelijk ontregelende poëzie bestaat niet”, zo schrijft hij in een essay over Gottfried Benn. Maar meteen daarna volgt de zin: “En toch – toch zou onze poëzie heel wat opwindender zijn als elke dichter bij het schrijven van een nieuw gedicht die onverbidde toon van Benn in zijn achterhoofd had. Het gaat me niet om de horror, het gaat me om de inzet, de wanhoop, de schoonheid en de onvergelykbare brutaliteit van deze poëzie.” Juist die torenhoge verwachtingen van literatuur, tegen beter weten in, geven het oeuvre van Wigman betekenis.

In Wigmans nieuwste dichtbundel *Mijn naam is Legioen* (2012) is de inzet even hoog. Het boek

probeert een weids beeld van het hedendaagse stadsleven te geven, waarbij Wigman vooral oog heeft voor desolate plekken en treurige mensen: de kernreactor van Petten, een vuilstort, een griepvaccinatie in sporthal De Rozet, een “openbaring” in modezaak H&M, Egmond aan Zee buiten het toeristenseizoen, Tuincentrum Osdorp... Het gedicht over het laatste onderwerp is een van de meest uitzichtloze van de hele bundel. Het opent met een beschrijving van het dagelijks leven, waarin “iedereen zijn eigen hel” moet doorstaan. Na een werkweek lijden onder collega’s is het op zondag tijd voor een ritje naar een tuincentrum: “daar in dat tuincentrum een plant bevoelen, / de koffie proeven (samen lelijk worden), / een broodje delen en het weer bespreken, / ’s nachts onder je pc je zaad opvegen.” Met name die laatste regel hakt erin: regels als “samen lelijk worden” en “een broodje delen” suggereren nog een zielig soort samenzijn, maar die laatste regel en wat erop volgt, drukken een diep gevoel van verlatenheid uit:

In elkaar, uit elkaar. De daad heet het.
Zo tuur je maar wat naar bewegend vlees.
Je veegt je zaad op en vergeet het.

Ik zou wel willen dat het anders was.
Dat is het ook. Je mist iets en verpleegt het.

De porno die met de introductie van het internet massaal beschikbaar is geworden, brengt een netwerk van seksbeluste mensen tot stand. Uiteindelijk blijft er van die groep echter niets over dan een clubje geïsoleerde mannen die, ieder voor zich, na het orgasme hun zaad opvegen en hun ervaringen vergeten. Dat gevoel van eenzaamheid-in-gezelschap wordt ook uitgedragen door de titel van de bundel, een citaat uit het nieuwtestamentische boek Marcus. Het idee dat massamedia alles met alles in verbinding brengen, maar het menselijk contact niet verbeteren, lezen we opnieuw terug in ‘Tweeduizendzoveel’. “Mijn tv – die niet weet dat ik besta – / bewoont een kamer waar ik alles zie”, staat er in dat vers. Contact in de huidige gemediatiseerde maatschappij blijft abstract. De media zelf weten immers niet dat hun gebruikers bestaan en wie ze zijn.

Menno Wigman, Foto Nick Proot.

Zo beschreven is het net alsof Wigman een cultuurpessimist is, die met zijn gedichten cultuurkritiek bedrijft op de losgeslagen wereld van tegenwoordig. Dat is echter niet zo. Eerder verleent hij aan de anonieme stadse wereld nieuwe glans door haar in strakke versregels te vangen; meestal vijfvoetige jamben, zoals we die kennen uit de late negentiende eeuw. In zijn beste gedichten doet Wigman dat wat Baudelaire anderhalve eeuw terug al deed: smerigheid vangen in regels die deze smerigheid verheffen, tot dat wat vroeger lelijk was ineens het summum van schoonheid is geworden. Daar komt nog een empathische toon bij, die de meeste negentiende-eeuwse Franse decadenten vreemd was. Wigman toont mededogen met zijn personages, zoals wel blijkt uit de slotwoorden “je mist iets en verpleegt het” in het eerder geciteerde gedicht.

Mijn naam is Legioen bevat prachtige gedichten die een meedogenloze toon met een gepast soort mededogen – of een schoonheidsliefde – combineren. Neem het sombere ‘Kamer 421’ over een dementerende moeder: “Mijn moeder gaat

kapot. Ze heeft een hok, / nog net geen kist, waar ze haar stoel bepist / en steeds dezelfde dag uitzit.” Enkele regels klinken zacht: “Geen dier, zegt men, dat aan zijn moeder denkt. / Ik lepel bevend eten in haar mond / en weet haast zeker dat ze me nog kent.” ‘Waar ik viel’ wordt voortgestuwd door geheimzinnige beelden:

Een dronken kade in een smalle stad,
daar stond ik stijf van sterrenstof en gleeed
mijn hoofd uit, vreemd en koel, zo dreef mijn naam
de stad door en kwam lijkwit aan het licht.

De verantwoording van de bundel leert dat deze tekst geschreven werd voor de uitvaart van een onbekende man, die in Amsterdam verdronk na door een rondvaartboot geraakt te zijn. Juist het prozaïsche gegeven van een rondvaartboot intrigeert; Wigman slaagt er zelfs in om het slachtoffer zélf in een soort “vreemde en koele” boot te laten veranderen, door de dubbelzinnige beginregels: “Vanonder is een romp een dofzwart ding, / een stalen vinvis met een stalen vin / die zich koelbloedig door het water ploegt.”

Zo blijven de vaak loodzware regels van Wigman draaglijk: doordat ze door onbekommerd mooie beelden, door ironie of door een meedogende toon worden opgevangen. In de gedichten waarin dat niet gebeurt, vervalt de dichter in een pathetisch cynisme. ‘Medelijden met de lezer’, waarin de auteur zijn afkeer van het schrijven en van zijn lezers van zich afschrijft, is geen pretje om te lezen. Wanneer deze auteur, die zijn leven voor de literatuur op het spel zet, zijn liefde voor het schrijven verliest, lijkt alle hoop voor hem verloren. Laten we hopen dat het zover nog niet is.

LAURENS HAM

MENNO WIGMAN, *Mijn naam is Legioen. Gedichten*, Prometheus, Amsterdam, 2012, 70 p; MENNO WIGMAN, *Red ons van de dichters*, Prometheus, Amsterdam, 2010, 240 p.
